

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Vojtěcha Šimíčka a soudců Mgr. Radovana Havelce a JUDr. Miluše Doškové v právní věci žalobce **P. Č.**, proti žalované **České advokátní komoře**, se sídlem Praha 1, Národní 16, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 2. 1. 2012, č. j. 8 A 358/2011 - 15,

takto:

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 2. 1. 2012, č. j. 8 A 358/2011 - 15, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Městský soud v Praze, v řízení o zrušení rozhodnutí žalované ze dne 21. 10. 2011, č. j. 2654/11, a ze dne 24. 10. 2011, č. j. 2951/11, kterými žalovaná rozhodla o určení advokáta žalobci, usnesením ze dne 2. 1. 2012, č. j. 8 A 358/2011 - 15, nepřiznal žalobci osvobození od soudních poplatků. Osvobození podle § 36 odst. 3 soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“) žalobci nebylo přiznáno především proto, že jeho žádost představuje zneužití tohoto institutu.

Usnesení městského soudu napadl žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížností, v níž explicitně neodkázal na konkrétní zákonný důvod. Z obsahu kasační stížnosti je nicméně zřejmé, že stěžovatelem jsou tvrzeny kasační důvody podle § 103 odst. 1 písm. a), d) s. ř. s. Právní subsumpce kasačních důvodů pod konkrétní písmena § 103 odst. 1 s. ř. s. je záležitostí právního hodnocení věci Nejvyšším správním soudem a nejde proto o nedostatek návrhu, který by bránil jeho věcnému projednání (srov. např. rozsudek

Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 1. 2004, č. j. 2 Afs 7/2003 - 50, publikovaný pod č. 161/2004 Sb. NSS; všechna rozhodnutí zdejšího soudu jsou dostupná z www.nssoud.cz).

Stěžovatel v kasační stížnosti označil několik pochybení městského soudu, která jsou, dle jeho názoru, důvodem pro zrušení napadeného usnesení. Především namítá, že kladné rozhodnutí žalované neznamená vyhovění jeho žádosti v plném rozsahu; závěr městského soudu o samoúčelnosti bránění práva je proto neopodstatněný. Stěžovatel dále namítl nesoulad poučení o opravném prostředku se soudním řádem správním. Kasační stížnost doplnil stěžovatel podáním ze dne 22. 3. 2012. Kromě ne zcela srozumitelných argumentů a tvrzení nevztahujících se k podstatě věci, stěžovatel vyjádřil nesouhlas s tím, že by jeho postup v daném soudním řízení byl výrazem nějaké svévole či účelovosti.

Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval otázkou přípustnosti kasační stížnosti; ze soudního spisu totiž zjevně vyplývá absence dvou podmínek řízení. Především nebyl zaplacen soudní poplatek za kasační řízení [§ 2 odst. 2 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudních poplatcích“) a Položka 19 Sazebníku poplatků, který tvoří přílohu jmenovaného zákona] a stěžovatel též není zastoupen advokátem (§ 105 odst. 2 s. ř. s.). Z judikatury Nejvyššího správního soudu se však podává, že *„v řízení o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu žalobce na osvobození od soudních poplatků není třeba trvat na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení advokátem.“* (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 – 37). Kasační stížnost je tudíž přípustná.

Nejvyšší správní soud tedy přezkoumal napadené usnesení v rozsahu podané kasační stížnosti (§ 109 odst. 3, věta před středníkem s. ř. s.) a z důvodů v ní uvedených (§ 109 odst. 4, věta před středníkem s. ř. s.). Ve věci přitom rozhodl bez nařízení jednání za podmínek vyplývajících z § 109 odst. 2, věty první s. ř. s.

Kasační stížnost je důvodná.

Osvobození od soudních poplatků představuje procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživé finanční situaci, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. platí, že pokud účastník doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Městský soud stěžovateli nepřiznal osvobození od soudních poplatků především z důvodu, že stěžovatel tohoto institutu zneužívá. Poukázal přitom na skutečnost, že v případě stěžovatele eviduje 111 žalob (z toho 80 nevyřízených), které v naprosté většině napadají rozhodnutí žalované, případně její nečinnost či nezákonný zásah, jichž se žalovaná údajně vůči stěžovateli dopustila. Tyto spory zpravidla vycházejí ze žádosti o bezplatnou právní službu ve smyslu § 18 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, přičemž mívají stereotypní průběh, jehož popis městský soud v napadeném usnesení podrobně

popsal. Městský soud považuje pro posouzení žádosti o osvobození od soudních poplatků za podstatný především samotný způsob, jakým stěžovatel své soudní spory vede a jaká je podstata těchto sporů. Touto podstatou přitom již není ochrana práv stěžovatele, nýbrž samotné vedení sporu.

Z odůvodnění napadeného usnesení městského soudu tedy vyplývá, že stěžovateli nebylo přiznáno osvobození od soudních poplatků nikoli proto, že by to jeho majetkové poměry neodůvodňovaly; naopak, stěžovatel doložil, že jeho majetkové poměry osvobození od soudních poplatků odůvodňují, přičemž nemajetnost stěžovatele městský soud nezpochybňoval. Konstatoval, že *„důvodem pro odklon od stávající judikatury, kdy zdejší soud žalobci opakovaně přiznával osvobození od soudních poplatků, je stoupající počet sporů iniciovaných žalobcem* (...) *a zejména jejich samoúčelný charakter a samotný postup žalobce v těchto sporech, ze kterého není patrná snaha o vyřešení sporu, ale spíše neustálé zpochybňování i jen dílčích úkonů správního orgánu i soudu“*. Přestože městský soud odkázal na některá rozhodnutí ve věci stěžovatele v obdobné záležitosti (kdy jeho žádostem o osvobození od soudních poplatků nebylo vyhověno), nelze z odůvodnění napadeného usnesení seznat, že městský soud shledal návrh stěžovatele v nyní posuzované věci jako zjevně neúspěšný; poukázal pouze na neúspěšnost některých obdobných návrhů stěžovatele. Ve vztahu k nyní projednávané věci městský soud pouze stručně konstatoval, že napadená rozhodnutí jsou rozhodnutími o určení advokáta, a tedy rozhodnutími pozitivními; samoúčelnost žaloby považoval tedy za zjevnou.

Důvodem pro nepřiznání osvobození od soudních poplatků tedy nebylo neuznání nemajetnosti stěžovatele ani zjevná bezdůvodnost jeho žádosti, ale zneužití tohoto institutu ze strany stěžovatele. Problematice zákazu zneužití práva se zdejší soud věnoval například v rozsudku ze dne 10. 11. 2005, č. j. 1 Afs 107/2004 – 46, v němž byla za zneužití práva označena situace, *„kdy někdo vykoná své subjektivní právo k neodůvodněné újmě někoho jiného nebo společnosti; takovéto chování, jímž se dosahuje výsledku nedovoleného, je jenom zdánlivě dovolené“*, přičemž smyslu práva odpovídá pouze takový výklad právního předpisu, který respektuje rozumné uspořádání vztahů ve společnosti. Existuje-li přitom několik výkladových alternativ, *„chování, které není v souladu s požadavkem rozumného uspořádání společenských vztahů, je chováním protiprávním; takové chování může mít zároveň povahu zneužití subjektivního práva“*. Obdobně lze poukázat i na chování *in fraudem legis*, tj. obcházení zákona, kdy se někdo chová podle práva (*secundum legem*), ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího (viz např. nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2003, sp. zn. II. ÚS 119/01, N 47/30 SbNU 9, dostupný z http://nalus.usoud.cz). Zásada zákazu zneužití práva se obecně neuplatní v případech, kdy dochází k využití úlevy od soudního poplatku, tj. k využití výjimky z jinak stanovené povinnosti úhrady tohoto poplatku jakožto jedné z podmínek pro vydání soudního rozhodnutí, a kdy jsou za tímto účelem soudu podávány žádosti a relevantní podklady k těmto žádostem, aby mohlo být v případě naplnění zákonem stanovených podmínek o této úlevě rozhodnuto. Na druhou stranu však zásada zákazu zneužití práva brání takovému uplatňování práva, z něhož je zřejmý jeho šikanózní charakter, resp. zjevná svévolnost či účelovost, kdy jednání účastníka řízení již není vedeno snahou o meritorní řešení věci, nýbrž vedením sporu jako takového.

Jak zdejší soud uvedl již v rozsudku ze dne 24. 3. 2010, č. j. 8 As 22/2010 - 91, *„[m]á-li soud v každém jednotlivém případě vážit konkrétní specifické okolnosti žádosti o osvobození od soudních poplatků a individuální poměry žadatele, musí se v rámci tohoto postupu zabývat i otázkou, zda žadatel neuplatňuje svá práva svévolně či šikanózním způsobem. Jakkoliv § 36 odst. 3 s. ř. s. oproti § 138 odst. 1 o. s. ř. výslovně nereprobuje osvobození účastníka řízení od povinnosti platit soudní poplatek v případě „svévolného uplatňování práva“, úvaha v naznačeném smyslu musí být imanentní součástí posouzení specifických okolností žádosti a individuálních poměrů žadatele a uplatní se tedy i v soudním řízení správním. Opačný závěr by byl v přímém rozporu s účelem tohoto institutu, jenž primárně brání tomu, aby účastník řízení nemohl pouze pro svou nepříznivou majetkovou situaci uplatňovat své právo u soudu“*. Lze tedy uvést, že dochází-li ze strany účastníka řízení ke zneužívání institutu osvobození od soudních poplatků, není možné mu tuto výhodu přiznat. Taková ochrana účastníka řízení, byť v tíživé finanční situaci, by se již míjela se samotným účelem tohoto institutu a potažmo účelem vedení soudních sporů. Na druhou stranu je však třeba zdůraznit, že každou žádost o osvobození od soudních poplatků je nutné s ohledem na okolnosti konkrétního případu pečlivě posoudit s tím, že rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků z důvodu zneužití tohoto dobrodiní ze strany účastníka řízení musí být řádně odůvodněno (viz též rozsudek ze dne 12. 8. 2010, č. j. 1 As 54/2010 - 29).

Nejvyšší správní soud dospěl při přezkumu napadeného usnesení městského soudu k závěru, že jeho odůvodnění nelze považovat právě s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu za dostatečné. Městský soud sice poukázal na jednání stěžovatele ve sporech obdobného charakteru (žaloby proti rozhodnutím žalované o určení či neurčení advokáta stěžovateli) a na některé výsledky těchto sporů, toto jednání však – byť by je obecně bylo možné podřadit pod šikanózní výkon práva – nevztáhl na konkrétní, nyní řešený, případ stěžovatele, tj. k jeho návrhu na zrušení shora specifikovaného rozhodnutí žalované (srov. např. odůvodnění k usnesení městského soudu ze dne 2. 6. 2011, č. j. 5 A 72/2011 - 22, v obdobné věci stěžovatele, kde se městský soud specifiky řešeného případu podrobněji zabýval). Obecná tvrzení městského soudu o jednání stěžovatele přitom ve vztahu k tomuto konkrétnímu případu nelze vyvozovat ani ze spisového materiálu. Lakonické konstatování, že stěžovateli byli advokáti určeni, a proto bylo rozhodnuto pozitivně, v jeho prospěch, nelze bez dalšího odůvodnění považovat za známku zjevné samoúčelnosti žaloby. Městský soud tedy dostatečně neodůvodnil, proč právě v tomto konkrétním případě bylo nutné rozhodnout v souladu se zásadou zákazu zneužití práva a stěžovateli nepřiznat osvobození od soudních poplatků; svá obecná tvrzení o jednání stěžovatele v obdobných případech nevztáhl na řešenou kauzu. Napadené rozhodnutí je proto v tomto ohledu nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů [§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.].

K dalším námitkám stěžovatele stran tvrzeného chybného poučení o opravném prostředku v napadeném usnesení, lze uvést, že nejsou důvodné. Chybné poučení v písemném vyhotovení usnesení by mohlo zakládat důvod pro jeho zrušení pouze, pokud by taková vada řízení před soudem mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé [§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.]. Stěžovatel konkrétně namítal, že byl nesprávně poučen o tom, že se kasační stížnost podává *„ve dvou (více) vyhotoveních“*. Kasační stížnost je třeba předložit v takovém počtu stejnopisů, aby jeden zůstal soudu a po jednom mohlo být

doručeno ostatním účastníkům řízení a osobám zúčastněným na řízení (§ 37 odst. 3 s. ř. s.). V nyní projednávaném případě tedy bylo třeba, aby stěžovatel předložil kasační stížnost ve dvou vyhotoveních. Pokud městský soud uvedl v závorce slovo *„více“*, nemohla tato nepřesnost v žádném případě způsobit nezákonnost rozhodnutí ve věci samé. Stěžovatel ostatně předložil kasační stížnost pouze v jednom vyhotovení, takže je zjevné, že se poučením soudu neřídil a vyložil si jej po svém. Stěžovatel dále vytýkal městskému soudu, že ho v poučení o opravném prostředku nesprávně poučil o běhu lhůty pro podání kasační stížnosti, když měl uvést, že *„lhůta končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem doručení“*. K tomu lze uvést, že stěžovatel byl poučen, že lhůta k podání kasační stížnosti činí dva týdny ode dne doručení usnesení. V dalším odstavci poučení se pak uvádí, že *„[l]hůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí)“*. Poučení v tomto znění znamená, že dvoutýdenní lhůta k podání kasační stížnosti uplyne dnem, který se svým označením shoduje se dnem rozhodným pro určení počátku lhůty, tedy dnem doručení napadeného rozhodnutí. Poučení tak zcela odpovídá dikci s. ř. s., a nemohlo způsobit žádný zásah do procesních práv stěžovatele. Stěžovateli bylo ostatně napadené usnesení doručeno v pátek 6. 1. 2012, lhůta pro podání kasační stížnosti tedy skončila za dva týdny, v pátek 20. 1. 2012; stěžovatel tak v této lhůtě učinil (viz kopie obálky na č. l. 21), a proto nelze uvažovat o tom, že by byl poučením soudu zmaten.

Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost v meritu věci důvodnou, a proto napadené usnesení městského soudu podle § 110 odst. 1, věty první před středníkem s. ř. s., zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V něm je městský soud vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.); tzn., že své rozhodnutí o žádosti o osvobození od soudních poplatků musí ve vztahu ke konkrétnímu případu řádně odůvodnit. Pokud by takové odůvodnění nemohlo svědčit závěru o zneužití práva na osvobození od soudních poplatků (tj. jeho šikanóznímu a svévolnému výkonu) ze strany stěžovatele, bylo by nutné stěžovateli v tomto případě osvobození od soudních poplatků přiznat.

O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud v novém rozhodnutí ve věci (§ 110 odst. 3, věta první s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 16. července 2012

JUDr. Vojtěch Šimíček
předseda senátu